

משולחן שלמה

עיונים ופנינים בפרשה מבית מדרשו ושיעוריו של

הגאון הינוקא רבינו שלמה יהודה בארי שליט"א

גליון
122

פרשת משפטים

מדוע סמוך המזבח ללשכת הגזית

ואלה המשפטים אשר תשים לפניך (כא, א). כתב רש"י, למה נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח, לומר לך שתשים סנהדרין אצל המזבח. והוא מדברי הירושלמי מכות (פ"ב ה"ז) 'מנין שהיתה סנהדרין גדולה אצל המזבח, ולא תעלה במעלות על מזבחי' (כ, כב), ומה כתיב תמן, ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. ופירש הקרבן העדה (ס), ללמד שיהו סנהדרין יושבין 'סמוך' למזבח, וכן פירש הפני משה (ס), והוא כמו שכתבו התוספות (ע"ז ה ע"ב) שצריכים להושיב את הסנהדרין קרובים ממש למזבח, כי משפיעים הם זה על זה. ולפיכך אמרו במסכת שבת (דף טו ע"א) שארבעים שנה עד שלא חרב הבית גלתה לה סנהדרין וישבה בחנות, על אף שחנות עצמו היה בהר הבית, מכל מקום לא היה סמוך לשכינה כלשכת הגזית.

מה היה המזבח מועיל לסנהדרין

ולכך היו הסנהדרין צריכים צריכים להיות סמוכים למקום המזבח, בכדי לקבל את כח השראת השכינה, שתהיה להם לעזר ותועלת בהעמדת הדין לאמיתו, וכמו שכתב המהר"ל בנתיבות עולם (נתיב הדין א), שעבודת הקרבנות והעמדת הדיינים אלו ב' דברים המיוחדים ושייכים להקב"ה בפרט, כי כמו שעבודת הקרבנות היא בכדי להעלות אשה ריח ניחוח לפניו, כך ה'דין' הוא בעבורו יתברך, כמו שאמרו במסכת סנהדרין (דף ו ע"ב) שצריכים הדיינים לידע לפני מי הם דנים, כמ"ש בתהלים (פב, א) 'אלהים נצב בעדת אל', ולכך אמרו (שם בדף ז ע"ב) שכל הממנה דיין שאינו הגון הוא כאילו נטע אשירה, ובמקום תלמיד חכם הוא כאילו נטע אשירה אצל המזבח, כי הת"ח שהוא דיין הגון שנקרא 'אֵלֵהִים', הוא כמו המזבח אשר אֵלֵהוּתוֹ יתברך נקרא עליו.

כיצד נוכל כיום שום לזכות להשראת השכינה ולגאולה השלמה

וכיום שחרבה עירנו ושמו מקדשינו, תלויה השראת השכינה בישראל כפי המשפטים והדינים, וכמו שאמרו (שם בדף ז ע"א) שכל דיין שדן דין אמת לאמיתו משרה שכינה בישראל וכל דיין שאינו דן דין אמת לאמיתו גורם לשכינה שתסתלק מישראל, וכן אמרו במסכת שבת (דף קלט ע"א) שאין הקב"ה משרה שכינתו על ישראל עד שיכלו שופטים ושוטרים רעים מישראל.

מעלת לימוד ההלכה כראוי הוא ענין הקרבת הקרבנות

וכן הוא בלימוד ההלכה, שכאשר עוסק בהם כראוי מתוך החיפוש והבקשה אחר רצונו יתברך, הוא הוא מהות עבודת הקרבנות העולה לפניו יתברך כ'אשה ריח ניחוח', וכמו שכתב רבי יצחק אייזיק חבר בספר שיח יצחק (דרוש לשבת תרומה), שבגלותינו שכינתא אזלא ונדיא מדוך לדוך ואין מקום להשראת שכינתו יתברך רק בבתי מדרשות המצוינים בהלכה, כמ"ש (בתהלים פז, ב) 'אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב', והרי גם בביהמ"ק עיקר השראת שכינתו יתברך בו היה בשביל התורה, כי שמה ישבו סנהדרין גדולה בלשכת הגזית שמשם יצאה תורה לכל ישראל, וכמ"ש (בדברים יז, ח) 'כי יפלא ממך דבר למשפט וגו' וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אֵלֵהֶיךָ בו', ולכן היה עיקר ישיבתם סמוך למזבח, להורות שעיקר קבלת הקרבנות היה רק בשביל זכות התורה, כי אין חפץ לה' בעולות וזבחים כשמוע בדבר ה', וזכות התורה הגינה עליהם שיתקבלו קרבנותיהם ברצון, וכן עיקר השראת השכינה היתה בקודש הקדשים בין שני בדי הארון אשר שם הלוחות הכתובים באצבע אֵלֵהִים, כי אורייתא וקוב"ה חד הוא כמובא בזוהר אחרי (דף עג ע"א), כי התורה היא עצם רצונו יתברך, והוא רצונו אחד, ולכן בבית שני שנגנזו הארון והלוחות, היה חסר שם גילוי שכינה. אם כן גם כעת אחר החורבן משכן שמו יתברך בכל מקום שעוסקים

בו בתורה, והוא באמת בית מקדשו יתברך, וכמו שדרשו בסוף מסכת מנחות (דף קי ע"א) על הנאמר במלאכי (א, א) "בכל מקום מוקטר מוגש לשמי" שאלו הם תלמידי חכמים העוסקים בהלכות, וע"י התורה שוכן שמו יתברך עם ישראל בגלותם.

כיצד יזכה למעלת לימוד ההלכה כראוי ולהשראת השכינה

ולכך בשעת לימוד ההלכה כראוי, זוכה האדם להשראת השכינה, וכמו שביאר בספר מאור ושמש (ריש פ' משפטים) שזהו טעם סמיכות המשפטים לעבודת הקרבנות, כי כאשר עוסק האדם בלימוד דברי ממונות שיש בהם חכמה והתפארות, יש לו לירא ולזוע מפני הבורא כשעת עבודת התפילה שכנגד הקרבנות, ותהיה לימוד התורה כנתינתה בסיני ברתת וזיע, וזהו ע"י שעושה תשובה לפני הלימוד, וכך בשעת הלימוד כשעוסק בחכמת הבורא יהיה לימודו בדביקות הבורא. ובנפש החיים (שער ד פ"י) כתב, שהעסק והעיון בתורה הוא עצמו הדביקות ברצונו ודיבורו יתברך, כי הוא יתברך ורצונו ודיבורו חד, וזהו שאמרו בשמות רבה (ג, א) שכנוהג שבעולם כאשר אדם לוקח חפץ אינו יכול לקנות בעליו, אבל הקב"ה אינו כן, אלא נתן תורה לישראל ואומר להם כביכול לי אתם לוקחים. ואמרו בזוהר בשלח (דף ס ע"א) שהקב"ה נקרא תורה.

התורה והמשפט הם של קוב"ה

וזהו שהובא בילקוט שמעוני (פ' תרומה רמז סד), שאמר הקב"ה, התורה שלי כמ"ש (שמות יג, ט) "למען תהיה תורת ה' בפיך", וכן המשפט שלי כמ"ש (דברים א, יז) "כי המשפט לא-להים הוא", נטלתם אותה (בפ' יתרו ופ' משפטים), קחו אותי עמהם ותבנו לי משכן, וזהו שנאמר (בפ' תרומה) על בנין המשכן ויקחו לי תרומה, ולא נאמר ויקחו תרומה, אלא ויקחו לי, שיקחו אותי עמהם. וביאר הבית הלוי (ריש פ' תרומה) שהוא משום שבשני דברים אלו, התורה והמשפט, אי אפשר לעמוד על אמיתותן רק בעזר ה', ולכך אמרו בתנא דבי אליהו רבה (פ"ח) שכל היושב ושונה הקב"ה שונה כנגדו, כי בלאו הכי אי אפשר לאדם לעמוד על סוד הדברים, רק הקב"ה כביכול יושב ומלמדו, וכמ"ש במשלי (י, ב) "כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה". וכן המשפט אי אפשר לעמוד על עומקו, וגם משום חשש דין מרומה, רק בעזר ה', וכמו שהתפלל שלמה המלך ע"ה (מלכים א' ג, ט) ונתת לעבדך לב שומע לשפוט את עמך להבין בין טוב לרע, כי מי יוכל לשפוט את עמך הכבד הזה."

דרך לימוד ההלכה לחבר השכל האנושי עם השכל האֵלֵהי

ובחכמת התורה למהר"ש קלוגר (פ' תרומה עמוד כ) ביאר מדרש זה, שכאשר נתן הקב"ה נתן התורה לישראל, נתן אותה באופן שיתנהגו בה כפי שכלם האנושי, אך אחר נתינת התורה ראה הקב"ה שאם יתנהגו בה כפי שכלם האנושי לבד אז יקלקלו את התורה לגמרי, כי ודאי ששכל האנושי לבד אינו מספיק להשיג את התורה לפי האמת, ומה שלפי האמת ושכל האֵלֵהוּת טהור יאמרו טמא, ומה שהוא טמא באמת יורה עליו שכל האנושי שהוא טהור, וא"כ יהפכו כל התורה מקצה ועד קצה, כי שכל האנושי לבדו אינו בכח לבד להשיג התורה על נכון. וזהו שדרשו במסכת סנהדרין (דף צג ע"ב) על דוד שנאמר בו 'וה' עמו' (שמואל א' טז, יח), שהלכה כמותו, והיינו מפני ש'ה' עמו' ונצטרף שכל אֵלֵהוּת עם אנושי ביחד, ולכך הוי הלכה כמותו. ולפיכך ראה הקב"ה בחכמתו לבקש שיעשו לו משכן, דירה שישכון בתוכם, שע"י המקדש הקב"ה שוכן על כל אחד ואחד מישראל הראוי להשראת השכינה, ואז יהיה לישראל שכל אֵלֵהוּת גם כן, באשר שורה עליהם השכינה, ועל ידי כן ישיגו דעת התורה ברוב פעמים כראוי לפי האמת.

ואלה יעמדו על הברכה

לרפואה שלימה ישועת והצלחת:
פכל נסים בן מרינה, שלום בן מלכה.
לרפואה שלימה: הרב אברהם נח (פלאי) בן יהודית

לעילוי נשמת
ראו דור דרוו בן רונית

"אנכי ה' א-להיך" (שמות כ, ב)

משיעור יום ד' לך תשע"ז ויום ב' מקץ תשע"א

חלק ב'

התכלית האמיתי שיוכל האדם להכיר בגדולת ה' בעיניו וכל אבריו

הנה כל התורה תלויה בידיעת האדם מגדולת הבורא ב"ה, וכל מדרגת עסק התורה לשמה הוא כפי שיעור ידיעת האדם בגדולת ה', ובכדי שיוכל כל אדם לידע מגדולת ה' ולעבדו, ברא ה' ב"ה לאדם את הכלים שעל ידם יכירו בו יתברך, שהם מוח שכל עיניים ואזנים וכל האיברים, שיוכל על ידם לידע מגדולת ה', וכמ"ש באיוב (יט, כו) "ומבשרי אחזה אֵלֹהִים", שנתן הקב"ה לאדם את הכלים לחזות ולידע מגדולתו יתברך.

אמנם ברא ה' ב"ה את העולם שינהג כדרך הטבע, שהוא כנגד שם אֵלֹהִים כמ"ש "בראשית ברא אֵלֹהִים את השמים ואת הארץ" (וכמו שרמז זאת הרמ"ק בפרדס רימונים (שער ז' פ"ד) ש'הטבע' גימטריא 'אֵלֹהִים'), שהוא כנגד מידת הדין. והמשמעות של מידת הדין היא הסתרה, והן הן גבורותיו, שיוכל האדם להביט על הבריאה - ובכל זאת 'עינים להם ולא יראו' מגדולת ה' ב"ה. והכל לצורך הבחירה, כי מהסתרה זו נמשך כח הבחירה, שיוכל האדם לבוא לידי פירוד בין מראה עיניו הגשמיים לבין מציאות גדולת הבורא ב"ה, כי אינו מתבונן בקדושת השכינה הגנוזה בכל דבר ודבר בעולם, ועושה הכל כחולין ופירוד, שזהו שהחלו בדור אנוש לטעות לעבודה זרה כמ"ש (בראשית ד, כו) "אז הוחל לקרוא בשם ה'" (הוחל - לשון חולין), וכן בדור הפלגה כמ"ש (י, א) "זוה החילים לעשות", כלומר שמכח בחירתם באו לידי זה הפירוד, כי לא התבוננו במציאות הבורא הניכרת ככל דבר בכריאה, ולזה באו לידי מעשיהם, מעשי ידי אדם עץ ואבן.

קודם קבלת התורה לא היה דרך לידע מהבורא ב"ה אלא ע"י מידת הפחד

והנה עד שלא בא אברהם אבינו שממנו החל התנוצצות קבלת התורה, הייתה מידת הדין וההסתרה בתוקף גדול, ולא היה דרך להתקרב ולידע מגדולת ה' אלא על ידי מידת היראה והפחד לבדה, הנמשכת בשרשה ממידת הגבורה והדין שהיא כנגד שם אֵלֹהִים, וכמ"ש (בראשית ה, כב) "ויתהלך חנוך את אֵלֹהִים", וכן (שם ה, ט) "את אֵלֹהִים תהלך נח" וכמ"ש באיוב (א, ה) איש תם וישר ירא אֵלֹהִים". וגם התיקון לכל דבר לא היה נעשה אלא על ידי מידת היראה והפחד שנמשכה על כל הנבראים, וכגון מה שהציף ה' ב"ה בדור אנוש שליש מן העולם, וכן בדור הפלגה ובדור המבול. ובכל זמן שאיבדו את מידת הפחד מהבורא ב"ה באו לידי פירוד ועבודה זרה, ומפני שהיו מאבדים היראה לא היה קיום לעולם.

אבל מאברהם החל הגילוי וההכרה בגדולת ה' על ידי מידת החסד וצד האהבה, וכך המשיכו האבות הקדושים יותר ויותר את הגילוי הזה בעולם, שיוכלו הכל לבוא ולהכיר בגדולתו יתברך גם על ידי מידת החסד והאהבה, שהוא שלימות הדביקות, עד שבמעמד הר סיני נשלמה העבודה, וירדה התורה ונתגלתה בעולם. ולכן בכדי שיוכל האדם לידע מגדולת ה' ב"ה אינו אלא על ידי התורה, שעל ידה נמתק הדין, ויכולים להשיג ולידע במראה העיניים את גדולת ה' ב"ה.

והנה הידיעה מגדולת הבורא ב"ה על ידי מידת היראה והפחד היא כנגד מצוות לא תעשה, והידיעה ממנו יתברך על ידי מידת האהבה והחסד היא כנגד מצוות עשה. ונודע שהתורה כולה כלולה בעשרת הדברות, ועשרת הדברות כלולות כולם בכ' דברות הראשונות, מצוות עשה כלולות ב'אנכי ה' אֵלֹהֶיךָ, ומצוות לא תעשה ב'לא יהיה' כמובא בזוהר חדש יתרו (בדף מח ע"א), וב' הדברות כלולות בדבירה הראשונה, הוי"ה כנגד מצוות עשה, אֵלֹהֶיךָ כנגד לא תעשה כמובא בזוהר שם (בדף מח ע"ב), ודברה הראשונה כלולה ב'אנכי', כמובא בזוהר יתרו (בדף צ ע"ב) 'אנכי, אתגליא ואיתגניז' והוא 'רזא דכולא כחדא', שהוא גילוי כנגד מצוות עשה והסתרה כנגד מצוות לא תעשה. ותיבת 'אנכי' כלולה באות א' ד'אנכי' שהיא ב' יודי"ן ווי"ו, י' עליונה כנגד מצוות עשה, וי' תחתונה כנגד לא תעשה, והאות ו' היא כנגד הדעת.

הדעת היא הנפש והחיים של התורה והמצוות ובה תלוי כל התורה

והאות ו' והדעת היא כנגד הדעת שמגלה נשמת משה רבנו מיום קבלת התורה עד השלימות לעתיד לבוא. והמשמעות בזה, שהדעת היא הנפש והחיים לתורה והמצוות, וכמו שאמרנו במסכת ביצה (בדף טז ע"א) 'זווי אבדה נפש', שזה כנגד האות ו', שהיא הנפש והחיים לתורה. ובה תלוי כל דרך העבודה לפני ה' ב"ה, כי אמרו בזוהר יתרו (בדף צג ע"ב) שעשרת הדברות הם כנגד עשרה מאמרות, ונתבאר בזוהר ויקרא (בדף יא ע"ב) סדר הדברות כנגד המאמרות, ואמרו ש'אנכי ה' אֵלֹהֶיךָ' הוא כנגד מאמר "יהי אור ויהי

אור", ובזה כלול כל דרך התיקון לעמוד כראוי לפני ה' ב"ה, כי 'יהי אור' הוא כנגד גילוי האור, שהם מצוות עשה ומידת האהבה, ו'יהי אור' הוא כנגד הסתלקות האור (כמובא באסת"ר פתיחתא יא), שהם מצוות לא תעשה ומידת היראה, והאות ו' ד'ויהי' היא הסתלקות הדעת של משה רבנו, שזהו שורש כל הריחוק מדרך ה' ב"ה.

כי בהסתלקות הדעת והאות ו' אין יכולים להתבונן בגדולת הבורא יתברך, ובזה מתקיים הכתוב "מפריד אלוף" (משלי טז, כח), שנעשה פירוד באות אל"ף ד'אנכי ה' אֵלֹהֶיךָ' בין ה' העליונה ל' התחתונה, וזהו השורש הראשון לכל הריחוק מהתורה ומהמצוות. כי כאשר מסתלקת דעת האמת מהאדם, אין נעשה אצלו היחוד בין היראה לאהבה, ואף כאשר הוא בבית מדרש ועבודת השי"ת, שזהו מצד האהבה, ויש אצלו את הגילוי המיוחד של התורה ועם ישראל, בכל זאת אין גלויה אצלו דרך היראה והפחד הנורא לפני מי הוא עובד ולפני מי הוא מוציא את הדיבור בעסק התורה. וכאשר הוא מחוץ לבית המדרש, שאז צריך לילך בדרך היראה ולשמר את עצמו מכל חטא ועוון, הוא שוכח את מידת האהבה והדביקות, שהיא דרך השמחה מתוך ההכרה בערך של האדם בכך שאינו הולך בדרך הגויים בכל מצוות הלא תעשה. וזהו מפני שקדושת הדעת נסתלקה, ונעשה אצלו פירוד באות א' ד'אנכי'.

תחילת תיקון הדעת הוא בתיקון וברור הרצון

ושורש הדבר הוא ברצון, כי אות א' ד'אנכי' היא כנגד שם אֵלֹהִים, וכנגד הרצון והכוונה של האדם בעסק התורה ועבודת השי"ת. וזהו הדבר הראשון שצריך האדם, לזכות לדעת ברצון, שידע מהו הרצון האמיתי שצריך לדבוק בו בכל עבודתו.

כי הנה בחטא אדם הראשון ובשבירת הלוחות נתעורר הדין וההסתרה הנמשך משם אֵלֹהִים, ומאז הדרך לדבוק בבורא ב"ה בדביקות שלם ואמיתי אינו אלא מהרצון, ולא מהמחשבה דיבור ומעשה. כי ב'דיבור' וב'מעשה' נעשה ענין השבירה, וכמו כן ב'מחשבה' יש את ענין השבירה בדקות, אך בענין הרצון לא נעשה שבירה, ולכן מרצון מתוקן יוכל לבוא אל הדביקות גם במחשבה דיבור ומעשה.

והרצון האמיתי והמתוקן הוא שירצה האדם את רצונו יתברך ומחשבתו בתכלית בריאת העולם, שהוא גילוי טובו של השי"ת ורחמיו על הנבראים בגילוי מלכותו בבנין בית המקדש. כי תיקון הרצון, שהוא ענין האות א' כאמור, הוא על ידי היחוד בין היראה והאהבה, שזה על ידי דעתו של משה רבנו והאות ו' דא' ד'אנכי'. והמשמעות בזה, שנבין שאותו מי שמגלה את האמתה ופחד בעולם, שהיא היראה בכל תוקף מעשה בראשית, הוא אותו המלך המבקש לשוב אל ביתו ולגלות את הרחמים על כל הנבראים בגילוי מלכותו ואמיתות התורה, ואת חשיבותם ומעלתם וכבודם של ישראל בגילוי אורו יתברך בירושלים, שזה כנגד מידת האהבה. וכאשר תתוקן דעת האדם לידע שהשי"ת המחיה אותו ואת העולם כולו בכל רגע - הוא המבקש להשרות את שכינתו בעולם ולגלות את הרחמים, שזהו יחוד היראה והאהבה, תהיה לו התקשרות ודבקות ברצון הזה, ויוכל לרצות זאת בליבו.

דרך הלימוד לשמה בכדי לעשות נחת רוח לפניו ולגלות את הרצון האמיתי לפניו יתברך

וזה שכתוב 'בראשית ברא אֵלֹהִים וגו'', ואמרו בבראשית רבה (א, ב) 'כח מעשיו הגיד לעמו', שתחילה הראה הקב"ה את כוחו לישראל, שכל זה הוא כנגד היראה ושם אֵלֹהִים כמ"ש 'בראשית ברא אֵלֹהִים', אך השבת מלכות ה' ב"ה, היא על ידי היראה והאהבה שקיבלנו בהר סיני, וכפי שבמעמד הר סיני התבטל מעם ישראל כל הרע עד שסרו מהם היסורים לגמרי ונתרפאו מהם המומין הגשמיים כמובא במדרש (ויק"ר יח, ד; במדב"ר ז, א), כך כאשר האדם דבוק בתורה לשמה, שהוא לימוד ככוונה על הרצון האמיתי הזה, ויש לאדם מקום בליבו בו הוא רוצה את רצונו יתברך, זה נקרא תשובה מאהבה, כי בזה שחפץ ברצון השי"ת הרי הוא כשלוחו של הקב"ה, ונעשה לו מחילת עוונות וזדונות נהפכים לו לזכויות. ומתקיים בו הנאמר בישעיהו (מג, כה) "אנכי אנכי הוא מוחה פשעך למעני וחסאונתך לא אזכור", כי בזה הוא כמאמר רבן גמליאל (אבות ב, ד) 'בטל רצונך מפני רצונו כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך', שמבטל ממנו הקב"ה את כל המונעים והמקטרגים המונעים ממנו את התשובה והדביקות בו יתברך.

וכל ענין זה הוא הזכרון בדבור השי"ת - אנכי ה' אֵלֹהֶיךָ, כלומר שאותו מי שמצווה אותך על כל דברי התורה הזו, הוא אשר אמר והיה העולם בעשרת המאמרות, והולכים מאמריו ומחייבים ומקיימים את העולם

על ידי הפחד לברו אינו ניצול מהיסורים כי אם על ידי התורה ברצון מתוקן

ומדרגה היראה היא כנגד השתיקה, כמ"ש (ויקרא י, א) "וידום אהרן", ששתק מפחד גדולת ה' ב"ה. ואיוב היה משיג דבוק במדרגת הפחד, ולכן נקרא צדיק, כי היה יכול להצדיק את ה' ב"ה, כמו שאמר כשנלקחו בניו ובנותיו ה' נתן ה' לקח יהי שם ה' מבורך" (א, כא), כי ידע מאפסיות האדם מול גדולת הבורא יתברך, וכמו שאמר "מה יצדק אנוש עם אל" (ט, ב). ובאמת ספר איוב הוא השער ללימוד מידות היראה והמוסר, מפני שהידיעה מאפסיות הנברא ומגדולת ה' ב"ה היא הפתח להשיג דבר באמונה הקדושה ומדרגה ביראת שמים.

ולכן כאשר שמע איוב את הגזרות על ישראל במצרים, שתק, כמוכא במסכת סוטה (דף יא ע"א), כי נבהל מפחד הבורא יתברך, וזוהו בא לידי יסורים (כמוכא שם), כי באמת קודם שירדה תורה לעולם, לא היה יכול להיות תיקון לגאות וביטול הרע אלא על ידי שיעבוד ויסורים, שעל ידי זה היה נתקן חטא אדם הראשון. אבל בהר סיני נתן לנו השי"ת את האפשרות לבוא לתיקון הכל ואל התכלית הנצחי בלא יסורים, וכנאמר (שמות טו, כו) "אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך... כל המחלה אשר שמתני במצרים לא אשים עליך", כי מקום היסורים אינם אלא במצרים וקודם מתן תורה.

ועל אף שיש דינים בעולם, ומתברר ומתבטל כל הרע והגאווה באומות העולם על ידי יסורים והפחד, אין היסורים נוגעים בעם ישראל, כי לנו עם ישראל יש דרך אחר, שנתן לנו הקב"ה את התורה הקדושה ואת הצדיקים שיפדו ויצילו אותנו מהפחד לברו, והעלו אותנו אל מידת האהבה, בה כל היסורים והצער בטלים. וזה 'אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים', שבגילוי ד'אנכי ה' אלהיך', יוצאים מהיסורים שמקומם בצד המצריים.

ישראל נקראים 'עבריים' כי עברו אל צד החסד שהוא הרצון לגילוי מלכות ה'

וזו הדרך של אברהם אבינו הנקרא 'עברי', כי הלך וברח לו אל עבר הנהר, שכל העולם עומד מעבר אחד כמ"ש (יהושע כד, א) "בעבר הנהר ישבו אבותיכם", ואברהם עומד לבדו מעבר השני, כמוכא בבראשית רבה (מב, ח). כי כל העולם עומד בצד שצריך לברו ולבטל את הגאות על ידי היסורים והפחד, אך אברהם ברח אל העבר האחר, שהוא האות א' ד'אנכי ה' אלהיך', כי ביטל את כל רצונותיו שהוא 'לך לך מארצך ממולדתך ומבית אביך', ולא עמד בדרך של העולם שהיא דרך של שתיקה ודיו, אלא לאחר שהבין את הפחד והיראה מהבורא יתברך, עלה ונתעלה עוד וברח אל הצד האחר, שהוא צד החסדים והדביקות בתכלית האחרון ובשלימות הטובה, וזוהו כל כוונותיו ורצונותיו בכל מעשיו. ועל שם זה נקראים ישראל 'עבריים', כי נמצאים בצד אחר כנגד האומות, ויכולים לדבוק ברצון הבורא ב"ה.

ועל כן כאשר גזר פרעה על ישראל, איוב שתק, שהיא מדרגת היראה, אך יתרו עלה במדרגה עוד וברח כמוכא במסכת סוטה (שם), היינו שברח אל צד החסד והרחמים, וכאברהם שהיה ראש לגרים כמוכא במסכת סוכה (דף מט ע"ב), וזוהו שלא הסתפק במידת הפחד והשתיקה, אלא רצה לנתק עצמו מצד הדין וברח וביקש את הרחמים, מכח זה המשיך למקומו את הרחמים הגדולים ביותר, שבא משה רבנו אל ד' אמותיו.

האומות מסתפקים בפחד אך ישראל צריכים לבקש את מלכות ה' ולבטל היסורים

וזוהו שאומרים בפיוט ליום הכיפורים (כתר מלכות לר"ש אבן גבירול) "ממך אליך אברח", שבתחילה צריך למידת הפחד והשתיקה, ולהבין שאין הוא יתברך חייב דין וחשבון לאף נברא, ולהבין את אפסיות הנברא שאינו יכול לתפוס בדעתו איך נברא אף רמש קטן כעדשה, ואח"כ אין להתספק בזה, אלא יש לברוח אל הרחמים של השי"ת ולבקש את מלכותו ואת גילוי הרחמים על כל ישראל, ולעמוד לפניו ולעורר את רחמיו שיתגלה וימלוך בעולם ויבטל כל הרע והגאות, ויהיה גילוי הרחמים בטוב הנראה והנגלה על הכל.

ומפני שהיה יתרו דבוק במידה זו, כאשר שמע מקריעת ים סוף, ונפלה אימה ופחד בכל העולם מגדולת אדונינו הבורא ב"ה, כנאמר (שמות טו) "חיל אחז יושבי פלשת... אילי מואב יאחזמו רעד, נמוגו כל יושבי כנען, תפול עליהם אימתה ופחד", שכל זה הוא כנגד הפחד והשתיקה, וכמ"ש "בגדול זרועך ידמו כאבן", וכנאמר (שם ד, יד) "ה' ילחם לכם ואתם תחרישון" ותרגם אונקלוס 'זאתו תשתקו', עם כל זה לא נסתפק יתרו בשתיקה ובפחד, אלא ברח אל צד החסד והרחמים, שהוא מחשבה אחרי הפחד - מה רוצה הבורא יתברך, וזוהו מה שמע ממלחמת עמלק, שבה לא היה הדבר אלא על ידי שנלחמו ישראל בפועל על כך שיהיה שמו יתברך שלם. וזה ההפרש בין יתרו לבין אומות העולם, שהם פחדו ושתיקו.

בכל רגע ורגע, והוא שמישיב את הרוח ומצמיח ומחיה וזן את כל העולם כולו, והוא הוא אשר מצווה אותך על כל דברי התורה, וגילה רצונו לברואו שתתגלה מלכותו בכל מחשבה דיבור ומעשה, על ידי שנעבוד לפניו.

וזוהו שכתוב 'אנכי אנכי הוא מוחה פשעך וגו'', ואמרו בזוהר לך לך (בדף פז ע"ב) שלכך נאמר פעמיים 'אנכי', ללמד שאין חלילה פירוד בין מי שאמר 'אנכי ה' אלהיך' - שהוא ציווי כל דברי התורה, להאומר 'אנכי עשיתי ארץ, ואדם עליה בראתי, אני ידי נטו שמים וכל צבאם צויתי' (ישעיה מה, יב), ושיחקוק האדם בדעתו שאותו שאמר 'אנכי עושה שמים וארץ' הוא אשר אמר 'אנכי ה' אלהיך'. וכאשר מתבונן כך האדם בעבודתו, בזה משיב את החיים מעץ החיים ולוחות הראשונות, שהם האות ו' ודעתו של משה, וכולל בהם הלוחות השניות, שהוא מקום השבירה ותיקון ובירור עץ הדעת.

תיקון אומות העולם הוא על ידי הפחד לברו אך לישראל הוא בתיקון הרצון

אך כאשר כל אחד פונה לעניניו ואין מי ששם על לב לחשוב מרצון השי"ת החפץ שיהיה ביתו בנוי בירושלים, הוא ריחוק גדול מאוד מהשי"ת, וזה נוגע בחילול שמו הגדול, וכמו שאמר בתנחומא (נח, יח) ובשמות רבה (כג, ד) שכאשר חיללו את שם ה' ב"ה כמ"ש 'אז הוחל לקרוא בשם ה'', הציף הקב"ה שליש מן העולם, ובכל ענין שכמעט באו לשכוח לגמרי את אלהותו יתברך, הביא הקב"ה אנדרלמוסיה לעולם, בכדי לזעזע את הגופים, ולהעלות את הבריאה שלא תכרת מאורו ורצונו יתברך.

אמנם לאומות העולם נעשה תיקון הרצון על ידי מידת הפחד לבדה, כי אינם שייכים בתורה הקדושה, לעומת זאת בעם ישראל נעשה זה תחילה על ידי הפחד, ואח"כ על ידי גילוי האהבה. כי לישראל יש את הדרך ומדרגה לבוא אל צד החסד והרחמים ולהנצל, אך לאומות העולם, אין אלא את מידת הפחד והיראה, וכדי שיזכה אינו יהודי באיזה מדרגה של בירור, נעשה זה על ידי הפחד והיסורים.

וכן מובא על איוב שהיתה כל מדרגתו על ידי מידת היראה והפחד, ובמידה זו היה הולך ועולה מדרגה לדרגה, כמוכא בזוהר יתרו (בדף סט ע"א), וכאשר היה רואה את מעשי השי"ת ושידוד הטבע, היה בא למידת היראה, כמ"ש (שמות ט, כ) "הירא את דבר ה' מעבדי פרעה הניס את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים", ואמרו בשמות רבה (יב, ב) שהיה זה איוב. ועל ידי היראה עלה במדרגה גדולה, ונעשה קטרוג על כך שזכה למדרגתו הגדולה, ולא נתבטל הקטרוג אלא על ידי היסורים שנידון בהם, ורק אז זכה למדרגתו השלימה.

אך לישראל עם קודש יש את הדרך לבטל כל הקטרוג והיסורים ולזכות להנהגת החסד, והוא על ידי שבורחים מכל חיזו דהאי עלמא, וסותמים העינים מכל תכלית ורצון אחר מלבד הרצון לגילוי מלכות ה' ב"ה, ומבקשים על כך שאינם יכולים יותר בהסתר אור פניו יתברך מעינים, וחפצים בגילוי מלכותו.

על ידי מידת היראה והפחד יכול להצדיק את הבורא ב"ה

אמנם זהו כלל, שאין יכולים לבוא ולהשיג כל דבר ללא מדרגת היראה, כי כל עלייה היא עם יראה, שהיא כנגד שם אלהים, והיא הכלי אל הדביקות בהשי"ת, שזוהו כנגד שם הוי"ה. וכן נאמר במשה (שמות ג, ו) "ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלהים", ורק כאשר השלים עצמו במידת היראה, כנגד שם אלהים, בא לבקש להביט בכחינת פנים, היינו שביקש שתתגלה לו מציאות הנהגתו יתברך בשם הוי"ה, שזוהו כנגד האהבה. וכן הדבר בענין הרצון, שבכדי לזכות לבוא לרצות את רצונו יתברך, זהו על ידי דרך היראה והאהבה כראוי, שמהיראה יבוא לידי האהבה.

והמשמעות במידת היראה היא, שאין לאדם הבנה ותפיסה בה' ב"ה, ואין הבורא יתברך חייב לאדם מאומה, וכן אינו חייב דבר לעם ישראל, וגם לצדיקים אין ה' ב"ה חייב דבר, ואינו חייב להודיע לשום צדיק כל גילוי או דבר נבואה, וגם לירושלים ה' ב"ה אינו חייב דבר.

ולזה אפשר לבוא רק על ידי מידת הפחד, כי כל עוד שאדם חושב שה' ב"ה חייב איזה דבר לאיזה בריה, אינו יכול להשיג את היראה. כי באמת אין מי שיאמר לה' ב"ה מה יעשה, ואין מי יאמר לו מה יפעל, וכמ"ש (דברים לב, לט) "ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלהים עמדי, אני אמית ואחיה, מחצתי ואני ארפא, ואין מידי מציל", וכמוכא בבראשית רבה (כד, א), משל לבני מדינה שהיו מטמנינים עצמם מפני הממונה בתוך חדרים ומערות, אמר להם, אני הוא שבניתי המערות והחדרים.

וכל שאין האדם משיג מדרגה אמיתית במידת היראה, אין אמונתו שלימה, ואין הוא יכול להיקרא צדיק. כי המשמעות של צדיק היא, שמצדיק את הבורא ב"ה, ואין האדם יכול לתפוס בדעתו התנוצצות אמיתית מועטת בגדולת ה' ב"ה, ואינו יכול להצדיק את ה' ב"ה, אלא כאשר מבטל את גאוותו לגמרי מכל מחשבה שיכול הוא לחשוב מדרך הנהגת השי"ת.

אך נתרחקו מהתורה ונידונו ביסורים, אבל יתרו הלך בדרך של אברהם שברח אל עבר הנהר אל צד החסדים וגילוי התורה, ולכן על ידי שנשא את עיניו וכל דעתו אל רצון השי"ת, ביטל מעצמו כל היסורים.

וכך כאשר אדם בורח אל רצונו יתברך, אל טובו ורחמיו שיתגלו בתכלית האחרון, ומבקש את הגילוי הזה, ועיניו נשואות אל המדרגה הזו שבה יוכל להיות רצונו כרצון השי"ת, שהוא גילוי רחמיו וגילוי מלכותו, בזה הוא ניצול מהיסורים, וכאשר יש דין בעולם, אין הדבר נוגע בו, מפני שהוא כשלוחו של הקב"ה להשיב את מלכותו, ובזה מציל אותו הקב"ה מן היסורים, והוא אומר לו לאדם, בטל רצונך מפני רצוני, ואבטל רצון אחרים מפני רצונך - שהוא ביטול כל הקטרוגים שיש על האדם מלהתקרב ולהשיג מעלות גדולות בתורה ועבודת השי"ת.

אין הבורא מזעזע את העולם אלא מפני חילול שמו ורצונו לשכון בביתו
כי כל מה שה' ב"ה מזעזע את העולם, זה מפני שעדיין אין לו יתברך בית, ודרך משל, שיהיה מלך גדול ששב מן המלחמה לארצו ומדינתו, ורואה שמקום ארמונו מבוזז, ואין מי מנתיניו הרואה את כבוד המלך ואת יראת המלך, שבוזה יבוא המלך ויטלטל ויזעזע את ארצו. אך דרך הקב"ה ברחמים גדולים, ואינו חפץ אלא שיתעוררו ויבקשו אותו, ובזה לבד תהיה כל זכותם להגאל, וזה הדבר שמבקש מאיתנו השי"ת - "אם תעירו ואם תעוררו את האהבה", שנבקש את מלכותו ונרצה בו למלך עלינו.

כי כאשר נסמכים על מלכות בשר ודם, על זה אמר הקב"ה לשמואל "כי לא אותך מאסו כי אם אותי מאסו ממלך עליהם" (שמואל א' ח, ט), וזהו משמעות גילוי כוחו וגבורתו של השי"ת, שהכל בכדי שנדע מי הוא המלך שאותו אנחנו עובדים, כי כדי שתפשט האהבה שלנו אל השי"ת בכל חדרי הלב, צריך תחילה ליראה, לפשט עקמומיות שבלב.

וזהו 'אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים', שתזכור תמיד ש'אנכי' שמצוץ על כל דברי התורה הזאת, 'אנכי' הוא שעושה שמים וארץ, שבכח וגילוי זה 'הוצאתיך מארץ מצרים', כפי שגילה ה' ב"ה בכל עשרת המכות וקריעת ים סוף, שכל זה הוא לחקוק ולעשות רושם וחיות על ענין אמונת ישראל, שכל התורה תלויה בדבר זה.

תכלית דברי חכמים להביא את האדם שיפעל לברו את כל צרכיו מלפני השי"ת

והנה הדרך שיהיה האדם דבוק ברצון התכליתי והאמיתי, הוא על ידי החכמים הנקראים אנפי שכינתא, והטעם שנקראים כך הוא מפני שתמיד ליבם ומחשבתם על כבוד ה' ב"ה, ואינם מסיחים את הדעת מתיקון השכינה בכל רגע, וכך כל מחשבותיהם ודיבוריהם וכל תנועה שעושים בעולם, הכל הוא לשם תיקון השכינה וגילוי מלכותו יתברך, ועל מנת לעשות לו נחת רוח, ואין הם פוסעים פסיעה אחת או תנועה שאינה בדביקות בהשי"ת ועבודתו יתברך. ומפני שפניהם תמיד כלפי שכינתא, על כן מאירה השכינה כנגדם לעומת פניהם, עד שנעשים פניהם כפני השכינה.

והכל הוא בכדי להביא את כל ישראל לתכלית הנרצית כפי רצונו יתברך, וכמו שאמר הקב"ה למשה "כי אהיה עמך" (שמות ג, יב), שנתן לו את הכח לעשות אותות ומופתים בישראל בכדי שיכירו שהוא שלוחו יתברך ויאמינו בדבריו, כמוכא בשמות רבה (ג, ד). כי בזה שהיו פניו כפני השכינה היה ניכר שהוא שלוחו של ה' ב"ה, ואין פעולת המופת המכוון העיקרי, אלא העיקר הוא שיאמינו שיוכל להביאם אל התכלית הנרצית, וכאשר יאמר לבני ישראל את רצונו יתברך, יידעו שהוא שלוחו של השי"ת בכל דבריו.

והנה עיקר הדברים של משה רבנו היה לגלות בישראל אור הגנוז הנקרא מ"ה, שהוא ענין הענוה והשיפלות, וכל מה שהיה מרבה דברים עם ישראל, הכל בעבור ענין זה, וכמ"ש 'אלה הדברים' שהוא סופי תיבות מ"ה, ולכן מה שסייב ה' ב"ה שבכל ענין שיצטרכו ישראל יוכרחו לבוא אל משה, לא היתה המטרה בזה אלא ענין התכלית בדרך ה' שיהיה משה מלמד לישראל את דרך התפילה, שיוכלו הם לעמוד לפני השי"ת ולפעול בתפילה בעצמם את כל הטובות והעניינים הנצרכים להם, ולזה היה צריך ללמד את דרכי השיפלות והתפילה, וזה עיקר העסק שהיה לו עם ישראל בענין האמונה. ובזה היו צריכים לעבור בכל העשרה נסיונות שניסו לה' ב"ה במדבר כמ"ש (במדבר יד, כב) "וינסו אותי זה עשר פעמים ולא שמעו בקולי", ונשא משה את סבלו ונצטער מאד לגדל ולנשא אותם כאשר ישא האומן את היונק, והכל בכדי להחזיר בישראל את דרכי האמונה והתפילה.

שורש הקלקול שהיה בקבלת לוחות הראשונות הוא שהיו גסים בזיו השכינה
וכאשר עמדו לרגלי הר סיני וקבלו את לוחות הראשונות, זכו לתקן את הדעת, ובזה נאמר (שמות כד, יא) "ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו", כי

נתפשטה הדעת בכל הגופים, ויכלו ליקח את כל הכלים והאיברים לראות בהם בגדולת ה', וכמ"ש 'ומבשרי אחזה אלוה'. אך מפני שלא היו מתוקנים כדבעי בענין היראה ובמידת הפחד, היה להם הנסיון לבוא לידי גסות בראיית השכינה כמוכא בתנחומא (בהעלותך טז) ובמדבר רבה (טו, כד), ולא היה להם את הדרך הראויה במידת האהבה והדביקות, כי לא הלכו בדרך של משה שנאמר בו 'כי ירא מהביט אל האלהים'. אבל משה שהיה שלם במידת היראה, יכול היה לעמוד בפני השכינה, וכמו שאמר לו השי"ת (דברים ה, כז) "ואתה פה עמוד עמדי".

ותיקון מידת היראה נעשה על ידי הלוחות השניות, כי כפי שהיראה היא הכלי לאהבה, כך הלוחות השניות הם לבוש וכלי לעץ החיים והלוחות הראשונות ושניהם כלולות באות א' ד'אנכי', 'עליונה כנגד הלוחות הראשונות, 'תחתונה כנגד לוחות שניות, והאות ו' כנגד משה, ומשה היה משיג תמיד במדרגת הלוחות הראשונות, לכן כל עוד שהיה משה עם ישראל במדבר היו יכולים לתקן הפגם שנעשה בעגל בשלימות, ולדביא לתיקון העולם במלכות שד"י, ולכן קרן עור פני משה, בכדי ללמד לישראל שעל אף שסר מהם הזיהרא עילאה ככתרי נעשה ונשמע, יש להם את משה רבנו שיכול ללמדם את הדרך אל התיקון ולשוב למדרגתם ככתחילה.

ברצון יוכל להיות דבוק בהשי"ת כמו שיהיה לעתיד - לרצות אותו יתברך בעצמו

וזהו מפני שמה שה' הוא כנגד ה'רצון' (בגימטריא 'משה'), ובענין הרצון לא נעשה שבירה ואחיזה לחיצונים, אלא בדבור והמעשה וגם במחשבה. והמשמעות בזה, שבמדרגת ה'מעשה' וה'דיבור', יוכל לדבוק בו יתברך רק בפנימיות, אך בחיצוניות רק לעתיד אפשרי הדבר שתהיה היא בכל דיבור ומעשה בדביקות בבורא. וכן במדרגת המחשבה, אין הנכרא יכול להיות דבוק תדיר במחשבתו בה' ב"ה אלא בפנימיות, אבל בחיצוניות ששם נעשה השבירה, הנה כעת מוכרח שתבטל 'מחשבתו' מהדביקות. אבל במידת הרצון, שהיא דבר נקי וזך, יוכל גם כעת להיות דבוק בו יתברך כמו שיהיה לעתיד, שהוא לרצות אותו יתברך בעצמו.

והלומד מתוך כוונה זו, היא תורה לשמה במדרגה גדולה, היינו שלומד מתוך כך שרוצה אותו יתברך, ואינו יכול לדעתו ולהשיגו אלא בתורה הקדושה. וכאשר דבק האדם בחכמים, נפשע אצלו דעת המתקנת את רצונו, לידע מהו הרצון החשוב והנעלה מן הכל, ומה היא הכוונה והרעותא דליבא הנצרך לו בעסק תורתו ועבודתו, ולשם מה צריך הוא לבני חיי ומזוני, ומה היא הדרך בה צריך לבקש זאת מאת הבורא ב"ה, ובזה בא לדביקות אמיתית בבורא יתברך.

כי כל דרך הענוה והשיפלות והאמונה והתפילה עומדת היא ומאירה דוקא על ידי שיש לאדם רצון מתוקן, וגם אדם שאין לו התקשרות עם הרצון לגילוי מלכות ה' ב"ה, ואין בו מקום פנוי בליבו בו הוא חפץ ורוצה בבנין בית ה', עצם זה שידוע שזה הוא הרצון הנעלה התכליתי והאמיתי, בזה לבד יש לו דרך בתפילה ומחשבה מתוקנת באמונה בהשי"ת ודרך לימוד התורה, ובזה הוא יודע את מקומו, ולאן הוא צריך לשאוף בעבודת השי"ת.

כאשר ידבק ברצון האמיתי בעבודת השי"ת יוכל להכיר בעניו לפני מי הוא עובד
ועיקר השער לתורה ועבודת השי"ת היא היראה והפחד, ואחר כך יוכל לבוא אל מידת החסד והאהבה בלי להפריד ביניהם, וכאמור. וכאשר בא אל עסק התורה, מתבונן על היראה הגדולה שיש לו את הזכות לעסוק בתורה ועבודת ה', ואין עולה בדעתו שמפני כך השי"ת חייב לו איזה דבר, וגם כאשר זכה ויש לו מקום בליבו לרצות את בית ה' וגילוי מלכותו, אינו חושב שעושה בזה טובה לה' יתברך, ואינו גס בשכינה, אלא יש לו את היראה והשמחה על כך שזוכה לחשוב מרצון אדון השמים והארץ.

וגם כאשר יוצא האדם מחוץ לבית המדרש, שאז הוא כנגד מידת היראה והשמירה במצוות לא תעשה, יש לו את האהבה והשמחה על כך שזכה להיות מזרע ישראל עם קודש ואין חלקו כחלק הגויים, ואינו חושב שעושה הוא טובה להשי"ת בכך שנוהר ונשמר מלעבור על התורה. וכאשר רצון האדם מתוקן ולא בא לידי פירוד בין היראה והאהבה, נעשה אצלו שלימות האות א' ד'אנכי', ומתפשט אור ה' ב"ה השורה על רצונו - על כל מדרגתו שעומד לפני ה' ב"ה, ויכול להתבונן בכל עבודתו ביראה וגדולת ה', שהיא הדיבור ד'אנכי ה' אלהיך', ובזה מתפשט אצלו הדעת בגדולת ה' בכל התורה ומצוות העשה ומצוות הלא תעשה, שהם כנגד רמ"ח אברים ושס"ה גידים, והוא גילוי התורה במדרגת הגוף, שהוא כנאמר 'ומבשרי אחזה אלוה', שיוכל להביט בשמים ולידע שעובד הוא את עושה השמים והארץ, וכנאמר 'אנכי עשיתי ארץ, ואדם עליה בראתי, אני ידי נטו שמים וכל צבאם צויתי'.

לציבור הקוראים היקר, הדפסת העלון כרוכה בהוצאות רבות, העלון יוצא בצמצום והביקוש עצום.

ניתן לתרום בעמדות נדרים פלוס לעמותת יד להועיל עבור 'משולחן שלמה'.

או בהעברה: בנק: מזרחי טפחות (20) סניף: 417 (גאולה) מס' חשבון: 521025

שם העמותה: 'יד להועיל' - עבור העלונים, ולציין את שם ההקדשה.

התרומה מוכרת לצרכי החזר מס (סעיף 46)

לבקשת רבים ניתן לשמוע בקו 'שיעורי הינוקא'

את השיעורים האחרונים והמאמר היימי.

מספר הקו 02-5-306-506

האינו ותחי נפשכם

alonim.yanuka@gmail.com

© כל הזכויות שמורות למכון 'ים שלמה'. לתגובות הערות והקדשות וכן לקבלת הגיליון יש לפנות בטלפון 0548434755 או בכתובת מייל

